

Изази сваке недеље
на читавом табаку.
Претплата, огласи и до-
писи шаљу се уредништ-
ву „Гл. Народа у Н. Сад.“

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину . . . . . 3 фор.
на осам месеци . . . 2 „
на четир месеца . . 1 „
за Србију годишње 4 „

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ, ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

КАКАВ УПЛИВ ИМАЈУ НЕКЕ КУЋЕ НА ОПШТУ СТВАР?

Као што школа и кућа у којој дете одрасте много чини да од детета постане овакав или онакав човек, тако има кућа, које чине да одрасли, да друштво о једној или другој ствари овако или онако мисли. Много дакле зависи од тога каква је она кућа де се друштво какво скупља да се дозна какво је и то друштво.

Дућани, крчме, радионице занатлијске, суваче по селима а нарочито бербернице тамо и по вароши, то су куће, које општој народној ствари или користе или јој штету праве.

У послв народњем за самоуправу црвену и школску, на ујединењу омладине српске, на развитку политичне свести народње, свуда су та места врло важну улогу играла и данас раде а и у напредак радиће на послу општем народном.

Је ли трговац пријатељ народној странци, сви који код њега пазаре, или ће држати уз њега или ако неће њему противан да буде неће бити ни самој ствари за коју се овај заузима.

Док калфа ковачев окаљује раоник њих десето-рица седе у ковачници и са мајстором разговарају о свачему. Ако је реч о школи, о цркви, о општини о избору посланика саборска, о избору заступника жупанијска у свему је томе најглавнија реч мајсторова, како он о којој ствари мисли онако онај-чешће његове муштерије раде.

А шта да речемо за крчме?

Знам да ће нам се замерити што и крчме увр-стисмо у ред оних кућа, које могу бити од користи народу, та крчме су само на убијство народ-ње подигнуте!

Јесте крчме, де се све ускомеша, луна, строваљује и преврће, те сваки дотле товари, док се тумбе неокрене на мислете изађе пред черф и од крчме постане крчме, али нису таке гостионице, де све-цом или недељом добу честити људи да попију чашу вина и поразговоре се мало, а нарочито нису по вароши гостионице, де сиромачовек дође да приноћи, или да се заложитоплим јелом кад за-раду своју донесе да је у вароши прода.

Ту у таким крчмама често ћеш чути разборита разговора о злој години о радњи и штедњи и о народним пословима сваке врсте, па какав је крчмар како он о чему мисли, како је он обавештен, онако и своје госте упућује.

Што су многа бачка места а понајвише што је шајкашки баталиои сав уз народну странку при-стао и слободњачким духом заданут то се има мно-го захвалити крчмарима у темеринском согаку у Новоме Саду.

Та шта их је само бирташица Јове Јанонша на прави пут извела. Код ње сврћу три села шај-кашка, па кад та запита кога: познајеш ти Миле-тића, а овај рекне: не познајем, онда одмах пре-жи па се сели, или кад рекне: знате ли шта се на сабору у Карловци ради, знате ли шта је цр-ногорски кнез наумио, или зашто кнез Милан пу-тује, а гости рекну незнамо, онда седи па слушај, па ако си на сабору био, ти то неможеш знати што ова приповеда и ако си с кнезом заједно пу-товао, опет она боље зна како је де било. Које су најбоље књиге српске, које су поштене новине а које нису, све ти то она зна, ма да незна читати. једном речи зна ти та шта је цар вечерао, а Срп-киња је да јој равне нема. Па тако она, тако „златни шаран,“ тако „анђо,“ тако „бели во.“ Тако темерински, тако градски, тако кисачки сокак, па је ли чудо, што је сва околина новосадска народ-њачка.

Што су честите крчмарске куће за прост свет то су берберске за занатлије, мање трговце и нижу господу. Бербери су најученије занатлије. Они имају каде, па највише и читају. Друге занатлије поштују их са тога знања, а и мања господа могу често да се од берберина чему науче. А куд ћеш лепша посела него у берберници. Па кад је берберин за-што заузет ту га нико не надговори и ако он не-увери све о чему он говори сви њега неувереше. Јели дакле добро то што он хоће то ће све на до-бро навести, јели зло повешће се за њим.

Познавали смо једнога берберина у Карловци, који је многе тврдице карловачке бријао, а био је поштена родољубива душа и шта је било? Који је год од тих умро а подмлатка није има, он је или све или већи део свога имања оставио на гимназију карловачку. Берберин је умео добротинство тако осладити. Је ли се дакле приметило да који од тих тврдица иде у берберницу поменута берберина одмах се рекло: Тај је већ гимназијски.

Али познајемо и једнога берберина у Вуковару, који на све што је српско, на све што је народно пљује, који све радине о напретку народњем излицама, књигу српску лудориом а листове обманом

назива. Така кућа је отров за друштво, така може да начини више квара него других десет добра.

За то је дужност пријатеља народна, који је богат знањем и поштењем, да или у таку кућу иде и гледи да блудна сина на прави пут изведе или да не да да се други од њега куже.

А овај случај, дао нам је повода да напишем овај чланак и да позовемо пријатеље народњег напредка да озбиљно чешће проматрају какав дух по тим јавним кућама веје, те у случају опасности да сами приону и друге у помоћ позову да зарана зарази на пут стану.

СРПСКА УЧИТЕЉСКА ШКОЛА У СОМБОРУ.

(Наставак.)

Несторовићева смрт, после које зваће врх надзорника школског 16 година није стално попуњено било; преслаба професорска плата од 320 фор; непризнавање професорскога труда од стране народа а особито неугодно расположење првих људи српских онога времена према српској учитељској школи, — учинише, да је школа ова од 1826. године венути и онадати почела, тако да се одржању њеном нису већ више надали ни они мужеви, који су дотле са самопрегоревањем професорске дужности у њој вршили.

Двојица од првих професора Булић (1825) и Живковић (1828) преселе се у вечност оставивши своје породице у очајаном стању потребитости; катихета Павла Атанацковић ступи у пролеће 1829. год. у монашки чин у манастиру Крушедолу; професор Исајловић на позив Кнеза Милоша отиде године 1830. у Србију да тамо школе уређује, а новонаменовани професор медицине доктор Стеван Прерадовић после кратког службовања године 1830. преселисе у вечност.

У ово најнезгодније време сачувао је од коначне пропасти српску учитељску школу други катихета њен Аврам Максимовић, који је као једини професор са два заменика Мојсејем Игњатовићем учитељем Новосадским, и сином својим Гавром Максимовићем учитељем Сомборским придржао у животу ову учитељску школу, док бољи дани по њу наступили нису.

Ти бољи дани наступили су на измаку 1831. грађанске године, кад је 28. Новембра за професора педагогије метода рачуна и отачаствене историје уведен овдашњи адвокат г. Трива Атанацковић; 16 Децембра за професора славенског и немачког језика и земљописа уведен је оvd. адвокат г. Василије Лазич, а последњег дана исте године

уведен је за управитеља велики судица сл. и кр. града Сомбора Јован Михајловић.

Од овога времена имамо у срб. учитељској школи све записнике и разреднице у подпуном реду. Од тога времена почела је младеж српска из Бачке, Барање, Баната Срема и Славоније опет у већем броју учитељску школу полазити и ту се наукама на милом матерњем језику свом учити. Године 1834. уведен је за професора мађарског језика г. Никола Михајловић. — На свршетку 1840. школ. године прелазком професора Лазича у Србију упражњену катедру заузме Јован Берић млађи.

Године 1841. наименован буде за врховног надзорника над српским и романским школама и за главног управитеља срб. и романских приправничких школа г. Евгеније Ђурковић.

Године 1842. на место преминувог (9. Јунија) местног управитеља, прими управу над заводом (24 Јул) окружни школ. управитељ и сенатор Сомборски Ђорђе Петровић. На измаку исте године даду оставке на проф. звању г Трива Атанацковић и г. Никола Михајловић и у место њих (8 Дец) уведен буде за професора педагогије, методике, земљописа и мађарске граматике Јован Чокор бивши пре тога професор мађарског језика у новосадској гимназији. — Кад професор Берић умре дође на његову катедру у јесен 1844. првр. професор Јован Грочански који се само годину дана овде бавио.

Године 1845. Јулија 13. пресели се у вечност катихета Аврам Максимовић, а на место њега дође Јован Теодоровић парох Сомборски, Грочанскога замене у почетку 1844⁵. школске г. Јован Турјак бивши пре тога подбележник Стојно-Београдски.

Године 1846. и 1847. трајале су распре између професора, које су врло непријатан утисак имале на ученике. — Управа буде 1847. год привремено

поверена професору Јовану Чокору, за катихету на-
именован буде Урош Стојшић парох Сомборски а на
место г. Ј. Турјака професором постане Теодор Жив-
ковић (садашњи горњокарловачки владика Теофан.)

Због покрета од г. 1848. прекинута су предавања
у Мају исте, а започета су тек у Новембру 1849.
год којом приликом — на место професора Живко-
вића који је одступио, — постане замени-
ком професорске катедре Лазар Баић свршени
богослов испитани учитељ и наставник цртања у
Сомбору. Земаљска школска власт војводства србског
год. 1852. преда управу ове школе покојном прото-
пресвитеру сомборском Василију Ковачићу, а кад
у Октобру 1853. даде оставку професор Јован Чокор
(потоњи архимандрит грабовачки Јулијан), поста-
вљен буде за професора Никола Ђ. Вукичевић, који
је први у овом заводу почео из сопственог побу-
ђења предавати србску граматiku, а уз то је у
прво време предавао стилистику, историју, рачун,
славенски и немачки језик, дочим је старији про-
фесор Лазар Баић од тада педагогију, методику,
земљопис и краснопис предавао.

Грађански рат год. 1848. и 1849. и неке немиле
околности у самој учитељској школи пре и после
тога, много су наудиле овој школи и углед њен
у народу био је сасвим пронао, али трудом својих
наставника почела се она од 1854 године опорав-
љати и свом задатку све боље одговарати.

Година 1857. има бити са златним словима упи-
сана у летописима србских народних школа у обште
а на после у летопису ове учитељске школе. Те
године постао је ц. кр. школским саветником у
Темишвару др. Ђорђе Натшевић, који се одма
својски постарао, да србске народне школе у овим
крајевима у бољи ред доведе, и да у место заста-
релог нов разумни начин наставе у школе наше
уведе. За извести ову своју намеру држао је он у
лето 1857. године предавања о новом методу на
учитељским састанцима у В. Кикинди, Сомбору,
Новом Саду и Тамиш граду. Ова предавања покрену-
ла су из дуготрајног мртвила нашу србску школу
и учинила нову епоху у просветном животу овог
страног народа србског

Септембра 8. године 1857. пресели се у вечност
Василије Ковачић протопресвитер сомборски и упра-
витељ ове учитељске школе а управу прими при-
времено катихета Урош Стојшић На почетку 1857/8
шк. године професору Вукићевићу поверено је
предавање педагогије и методике, уз остале пред-
мете које је он дотле предавао. Те исте године
почели су приправници полазити оvd. народну
школу и у њој се у обучавању деце школске
вешбати.

Од 19. Јулија до 1. Августа 1858 држан је у
Сомбору практички учитељски течај, на коме је
до 150 учитеља из разних крајева присуствовало.
Било их је и веома старих људи међу слушаоцима,
а најстарији је међу њима био Сава Књежевић
учитељ Ђирски, који је норму још 1890 год код
директора Григорија Обрадовића у Тамишграду
свршио. Предавања из меџда на овом шестнеде-
љном течају држао је професор Вукићевић у вели-
кој дворани Сомборског варошког дома, и то сваки
дан од 7—10 часова пре и од 4 1/2 — 7 1/2 часова
после подне. Следеће две године држани су такође
четирнедељни течајеви за оне учитеље који на
првом били нису.

У течају год 1861. и 1862 по настојавању г.
кр. саветника Др. Теодора Мандића и школ савет-
ника Натшевића установи племенити В. Кикиндски
округ закладу од 12,000 фор да се из ње плата
професорска поправи. На исту цел и под условом,
да учитељска школа у Сомбору остане, определи
Сомборска срб. црквена общтина годишњи прилог
од 315 фор. Около тога времена завешта Кузман
Рацковић адвокат из Кикинде срб. учитељској школи
1000 фор. общтина црквена у Кикинди обећа го-
дишње 16 ф. 40 н.

Године 1862. Октобра 22. ступи у живот преу-
стројење учитељске школе и нов од кр. угар. на-
местничког већа одобрени наставни план. За упра-
витеља наименован буде преч. г. Ђорђе Бранковић
прота Сомборски, за катихету и професора срб.
језика и појања преч. г. Димитрије Поповић парох
Сомборски, за главног професора потврђен буде
Никола Ђ. Вукићевић, коме у део падне предавање:
педагогије, дидактике и методике, историје педа-
гогијске, рачуна, земљописа србске и отачаствене
историје и економије. У место покојног професора
Лазара Баића, почео је у то време краснопис,
цртање, харм. појање и гимнастику предавати г.
Јиржије професор оvd. реалке. Приликом овог пре-
устројства, које је извршено преко владике Бачког
Платона, одређена је плата главном професору и
катихети од 800 фор. дочим се до тога времена
плата професорска из 320, а катихетина из 200
фор. састајала.

Владика Бачки Платон Атанацковић сећајући
се ове учитељске школе, у којој је 17 најлепших
година своје младости као катихета и професор
провео, и разабравши за напредак и процветање
њено, установи својим заветним писмом 27. Окто-
бра 1862. за кладу „Платонеум“ подаривши јој све
своје приходе и потраживања из протопресвите-
рата Сомборског и одредивши да заклада та на
прерађивање сиромашних приправника, који се
добро уче, служити има.

(Наставиће се.)

БЕСЕДА Г. ПРОТЕ ЗЕМУНСКОГ ВУКАДИНОВИЋА

О слави намастирској у Фенеку.

(Свршетак.)

Као што је Бог свију нас отац, тако смо и ми сви без разлике његова деца, пак зато смо дужни све људе назити као своју по Богу браћу и са сваким у миру и љубави живити. Христос вели: „Што год обћете да вам чине други, чините и ви њима; а што себи не желиш, не чини другоме.“ Држите се свагда овог златног правила у животу своме. На нећете нигда неправду учинити, нећете другом пакостити ни светити се, нећете се међу собом гложити и крвити, нећете туђе желити и т. д. Напротив тога гдегод вам се прилика пода, помажите један другом, будући смо сви удови једнога тела, па као такви будите сложни у свему што је красно и поштено, а по обшти напредак спасоносно; чините добро свакоме, па и самим непријатељима својим, јер тако је воља оца небеског, који сунцем својим греје и добре и зле, и кишу пушта на праведне, и неправедне: имајте свагда на уму, да се добрим делима вашим слави име божије, и што овде на земљи добра учините, да ће вам се стогоубо вратити на небу.

— Млађи поштујте своје родитеље и све старије, искусније и ученије, и слушајте њихове мудре савете, који се на добро ваше клоне; не заборављајте да ћете можда и ви остарити, — и дај боже да остарите, па како ви поступате са вашим старијим сада, онако ће негда и ваши млађи с вама. „Каквом мером дајете, онаком ће вам се вратити“ говори св. писмо. (Лук. 6. 38.) Послушност и поштовање старијих свагда је била одлична врлина српског народа, па треба да буде и одад, ако себи добра желимо, јер „где се старији не слушају, ту Бог не помаже.“ — Ви, који се „супрузима“ зовете, поштујте светињу брака и не заборављајте нигда на љубав и верност коју сте једно другом на венчању завештали. Ако ико, то сте нарочито ви дужни у миру и слози, као што добрим хришћанима приличи, живот свој проводити, јер то иште срећа и напредак ваш и нашега потомства. — Родитељи назите на своју децу као највеће благо, које вам је Бог поверио да их однегујете у здрављу, побожности и свакој врлини. Здравље дечије лако се нарушити може; она су као нежни цветак, коме је свалита нахулити кадро, и зато треба да их брижљиво чувате од свега, што је по здравље њихово опасно и штетно; а кад по несрећи у болест падну, постарајте се за лекове, које је Бог оставио и које су научени и искусни људи пронашли, а клоните се врачбина, које Бог забрањује и које нам само већма шкoдити

могу. Старајте се даље, да децу своју од ране младости однегујете у врлинама Хришћанским учећи их и речма и примером својим, да се Бога боје и људи стиде, да буду спрема сваког милостива и добродушна, да завољу све што је право и поштено, а да се клоне од сваког срамног и неваљалог дела; — а да би их што боље васпитати могли, пиљите их у одређено доба у школу, где ће се научити свему ономе, што им је нужно знати да могу као честити и ваљани људи и себи и другима на корист поживити.

Напоследак сваки човек има особите дужности да набљудава спрема самога себе, јер као што св. писмо говори „нико не мрзи на своје тело. него га храни и греје.“ (Ефес. 5. гл.) Бог је човеку заповедио да трудом и знојем својим нуждан ужитак себи набавља и за издржање своје постара се докле на земљи живи; заповест ову ваља сви да усрдно слушамо ако желимо срећу и благослова божијег, јер само је оно човеку срећно и благословено, што је својим пошвеним трудом себи набавити кадар. Пак зато будите сваки у свом послу вредни и приљезни, а при том чуварни и штедљиви; јер знајте да данас само вредни чуварни народи напредују, дочим народи лењи и раскошни пропадају и исчезавају са лица земље. Сврху свега чувајте своју земљу, коју сте од старих својих наслеђили и не упуштајте је без велике невоље из својих руку, ма вам туђинци колико за њу нудили и давали, јер нема тога блага, којим би је исплатити могли; тако је скупа ова земља, на којој ми Срби живимо!

Наши дедови нису је за благо купили ни по милости добили, већ су је крваво извојевали од непријатеља свога, који се овде угњездио и осилио био. Земља је ова драгоцен аманет од наших старих, у њој почивају кости наших праотаца, па зар да је ми тако олако напуштамо? зар да се покажемо неблагодарни и недостојни потомци својих прадедова? зар да нас наши синови и унуци проклињу, што им нисмо били кадри дедовину њихову сачувати? —

А што се једном изгуби то је доцније тешко повратити. Зато се дакле клоните сувишних трошкова нарочито приликом свадбе, крсног-имена, погребња и парастоса као што је код нас уобичајено; све се то може са мање трошка, па опет зато људски и хришћански провести; не одајите се којекавом силовитом и штетним пићу, које вам трује здравље, упропаштајује имање, помрачава ра-

зум и наводи вас на свакојака зла и безакона дела, — но будите у свему умерени као што Бог заповеда, па ћете бити здрави, мирни и дуговечни. —

Женске нека се оставе скупоценог помодног одећа, па нека пригрле своју старинску народну ношњу, коју већином саме израдити могу и која је тога ради и јевтинија и постојанија, а за Српкиње много приличнија.

„Не чини хаљина човека;“ доста да је човек чисто и пристојно обучен, а за то се не иште много трошка.

У место којекаквих раскошних и непотребних трошкова нека сваки од богоданог имања свог по

могућству своје прилаже на цркве и школе, на болнице, сиротињу и друге човекољубиве цели, па ће тим начином одужити дуг свој према роду и уватити душа места на ономе свету....

Љубазна браћо! Ја сам вам овим исчислио у главном оне дужности, које имате као добри хришћани испуњавати, — до вас стоји да их к срцу примите и колико је више могуће извршujete.

Ко своје дужности као шта ваља испуњава, тога ми зовемо честитим и поштеним човеком, тај се само може надати даће овога света срећно и спокојно поживити а онога вечно блаженство наследити.

Ј. Вукадиновић.

прота земунски.

Б Е Л Е Ш К Е.

(Коњска обућа.) Од сада неће ни коњи морати ићи боси, јер је у Америци неки Деан изумео калочне за коње. Те се калочне праве као и оне за људе и нарочито су добре кад коњма копите ободу. Могу се кад се хоће скинути и назути Калочне те заменуће подковице, јер су 40 пута лакше него потковице ма да су у трећину скупе.

(Сиротињски сир.) У Кини прави сиротиња од сочива сир на овај начин: Кува сочиво дотле, док се од њега мандара неначини, која се кроз сито процеди. Потом се уне у њега воде с гнуса и тако се брзо усире. За тим се притисне као обичан сир осоли се и за чудо за неколико дана и мириши као обичан сир и кад се једе така је у усти као да је кравији. Сирота сиротиња њена је крава зрно сочива.

(Кључ од воде.) Ко би мислио да може од воде кључ бити, но ево људи се и томе довише. Један инженир пронашао је, да се може свака брава отворити, кад у штрицаљку успеш воде, па ову вешто у браву утиснеш. Није дакле доста направити браву таку, да се не може обити ни изгорети него да не може ни вода у њу ући.

(Важно за газдарице и куварке.) У најновије доба све више и више у обичај улази, да се рана — јестиво — по мери оцењује, и само јаја у томе

погледу изнимак чине, те се још једнако њихова вредност по комаду равна — не узимајући у обзир, да има мањи а и већи јаја, што једна према другима велику разлику у свему чине, тако и најзнатније куварке као: Хенриета Давидић, Марија Роснак и др. не праве разлику између јаја, него кажу, узми оволико и онолико јаја; оволико жуманцета, онолико беланцета — а у коликоћи велику разлику чини. Неки струковњади чинили су покушај код јаја и срањивали су једна према другима, те су дошли до тога осведочења — да у просеку — једно на друго узети — мање јаје има 46 а веће 63 грама тежине, и колико од мањих 4, толико од већи 3 јајета износе. Обично је да су јаја споља мања, него она што се у кућама изводу, јер код првих је већином један и исти род живине, док се код других парење меша. Као у обће што код човечштва, тако и код сточарства и живинарства важи као правило, да се крв мешати мора, ако се хоће изметаће да одклони. По томе, како приликом куповања, тако и приликом употребљења ваља јаја мерити. А ако хоћемо, од живине што већа јаја да добивамо, морамо на парење назити, и род живине промењивати — иначе ће се живина изметнути, да ће нам на штету, а не на корист служити.

„Суботички Гласник.“

БАБА НАСТИН КВАРТИР.

Ко не познаје баба Насту у Карловци, Бог да јој душу прости; умрла је сирота!

Педесет година држала је она ћаке у квартиру, Мој покојни деда, кад је свршавао богословију био је код ње у квартиру.

Мој покојни отац из њене је куће понео реверенду.

А и ја сам за њеним столом изучио поповске школе.

На стотину својих ћака могла је баба Наста избројати, и то све беху по избор ћаци у школи а после људи или први или међу првима.

Ко ће слово о светом Стевану, трећи дан божића, у катедралној цркви говорити?

Ко ће о светом Сави у гимназији орацију држати?
Ко ће други него баба Настин ђак.

Баба Наста беше строга, уредна жена. И млађе и старије држала је онако као да су јој деца, те је старије често оштро покарала, а млађи могли су кадикад по коју и уз уво добити: „То нешкоди млади господине. Научи лекцију па се не срамоти“, додала би поред ћушке баба Наста кад је чула, да јој који ђачић није знао лекцију у школи.

Него се и поносила баба Наста са своји ђаци, па у томе, као што већ другчије није мало и претеривала. Редак је владика или генерал Србин а да баба Наста не каже да је код ње у квартиру био. Споменеш ли име каква славна Србина одмах ти баба Наста прихвати: „Знам ја био је он код мене у квартиру“ и описује га какав је ђаком био.

— Је ли, Бога вам мајко, је ли био и бан Мажуранић код вас у квартиру — зашта смо ми једаред мајку?

— Јест да богме, кад је био с владиком Грујићем у богословији — а бан Мажуранић још онда није ни био бан и шта ће католик у српској богословији!

Па је ли и владика Грујић био код вас? заштасмо је даље, смејући се на први одговор.

— Шта се смејете, враг вас однео, ако и није био, он се дружио с моји ђаци.

Него, бога ми, што јесте, јесте, баба Настин квартир био је на гласу, и то није забадава било.

Кад сам ја код ње био, било је нас осам, и то из свију школа латински. Читава гимназија, само да дођу професори, па да се одпочну предавања. Седморица нас становало је у једној соби, три кревета сједне три с друге стране и мали Перица за фуруном, а један првошколац беше у бабиној соби. Четворица од тих иду у благодјејаније, и ако им је лош кост они су бар добри ђаци, четворицу држала је баба Наста у косту, и још су четворица из комшилуга долазила њојзи на ручак и вечеру. Касарна мала то беше наш квартир. Сво српство аустријско беше заступљено у квартиру. Ту ти је славни Бокел — Далматинац, ту јуначни Личанин, ту дични Кикинђанин, ту поносни Ст. Томашан ту чувени Шајкаш ту хваљени Фрушкогорац. Свуда беше тада грдан притисак. Беше Бахово и Шмерлингово доба, а у Карловци понајвећма, јер ту беше и калуђерско доба. Маћи се ниси смео. Ако и ниси богослов, и ако си тек гимназијета, бројанице у руке, шапући шта волеш, но на глас да заневаш — можеш али само стихиру какву — и ми певасмо: изведи из темници душу моју. Да су они са жути шиљгови на капи од корњаче знали славенски, или да су они са клубуци од кадиве

чешће нас чули, рекли би политику терамо и то би нам забранили. Свака српска јуначка песма нова или од старина све то беху тада политичне песме. Све се беше сложило, да нам поруши и последњи спомен на јунаштво и славу нашу, све беше прегло, да нас учини православним Аустријанцима. И доиста нешто и успеди беху. Забаве, весеља, све то беше оштите, грађанско. Чист овејан Србин на балу, и ни по чем не можеш познати, да је то српска игранка. Чујеш ли песму, то је или: „Ринадини ди дат нађем“ или: „Сакри бледе твоје зраке.“ Видиш богослова, који ће сутра бити учитељ српског народа, а он се клања вереници својој: кис ти ханд фрајлн.

Шпионажа је цветала у оно доба а то је смрт друштву смрт заједници свакој. Један другом није веровао, те је сваки за себе ишао и свој посао гледао, на целину на српству редак је био ко је помишљао. Но баш у том добу одрицања свога рођенога беше баба Настин квартир гњездо соголово, школа расадница најплеменитијих српских осећаја.

Када би баба Настини ђаци у вече лекцију научили или писмене задаће посвршавали, они би угасили свећу и препредали добоко у ноћ сваки о своме крају. Бокел, други Црногорац приповедао би јуначка дела црногорска и бокелска онако као што их је од својих старији чуо а наша би срца узаврела па би чисто полетела на она дивна бојишта о којима брат приповеда. Личанин хвали домовину своју па ређа редом хајдуке, који су из његове куће погинули у Турској за крст часни и слободу златну, бранећи кукавну рају од зулума турска. Он је мален, ни пуних осам лета, гледао, како на сајму у Босни турци посекоше људе и невину децу хришћанску и стајао је нуз пушку братовљеву, када је овај враћајући се дома иза грма устреди силецију Турчина, који недавно, милог му је побру из потаје утукао. Патња браће своје јако му се тада срца доватила. Не беше ни једне песме народње, која је о патњи босанској и херцеговачкој причала а да је није на памет знао. Цео спев Мажуранићевог Ченгић-аге знао је тако да га у поноћи пробудиш па да му речеш почни одавде или одавде, а често је у сну бунцао: „Гацко поље лепо ти си кад у теби глади нема.“

Љути Кикинђан шкрипнуо би зуби и узносио би оне Кикинђане, који у буни заверише се да ће голим рукама растерати чету непријатеља и јуришише и поотимаше оружје те злотвора бише са његовом рођеном обраном. Још би Ст. Томашанин причао зашто се његово место зове Србобран, а Шајкаш би запитао:

„Знаш ли онај крај у Бачкој
Међу Тисом и Дунавом.
Сав окићен бојном снавом
Војводини у јуначкој.
Знаш де лежи Тител врли
Давор шума Будисава
И књићевац неумрли
И Вилова дивна слава,
Де сед јарак од старина збори
Свуд су туда од шајкаша двори“.

и тим би се мало покошкали, ко је од кога бољи
и у томе и заспали.

Сутра дан на вече опет би се продужиле при-
поветке. Личанин декламовао би по коју дивну пе-
сму а љути Кикинђанин кад песма о зулumu при-
чати стане, заборавио би да је поред њега на сто-
лу бокал с водом, ћипуо би да удари песницом о
сто и превалио бокал на себе те се тиме разладио,
а ми би му се остали смејали и срећа што нема
свеће, јер би зграбио што и управо те у главу.
— Но још је жешћи брат Бокел био.

Беше тада устанак херцеговачки. Баба-настин
квартир, први је запевао: „Вукаловић војску води.“

Сви говоре да би ваљало браћи у помоћ при-
скочити а Бокел ћути. Једном оде у манастир Ра-
ваницу, де је преко ферија становао, јер му дале-
ко беше ићи кући у Воку а и неимађаше трошка.
На торњу у манастиру нађе неку стару захрђалу
сабљу. Донесе је у Карловце, и ту је чистио и чи-
стио. Пита ли смо га дуго шта ће му сабља, но он
нехтеде казати. Једном дође глас да је Омер-паша
потукао Херцеговце. Бокел поцрвени као наприка,
из вуче сабљу из кревета, јер корице није имала
па ју је ту држао, и заману па се продера: нећеш
дуже изроде, овом ћу ти сабљом ја главу одрубити!

Међутим се устанак стисао. Бокел се заодно
као и Страхин Бан и ми га кад и кад пецаемо за
то, но богме и нас непрође олако.

Шаљиви Бачванин извади једаред бокелеву са-
бљу из кревета и сакрије је. Бокел је дан пре био
лепо намазао и у крпу завио. Кад Бокел кући
дође, он пита: де је моја сабља? Ми смо се дого-
ворили шта ћемо му казати.

— Ми незнамо.

Он је поче тражити. Тражисмо је сви, али нема
па нема. Уједаред ће Бокела запитати Бачван, а
Бога ти, је си ли ти намазао сабљу?

— Јесам.

— Е то ће бити, ја сам сад баш затеко мачку
у соби а она се облизује. То је она појела твоју
сабљу. А други ће прихватити: Није то него овај
час, видио сам ја неког одрпаног дупежа, де се
вуче испред наше куће. То је шпион, Омер-паша, доз-
нао је, да ти хоћеш да му одрубим главу, па је
тога потплатио, да ти украде сабљу. Бокел је
само разрогачио очи, од љутине није могао ништа
да рекне а ми док си трено били смо сви на со-
каку и тај дан и ту ноћ нисмо смели доћи кући,
него смо спавали код другова своји у комшилuku,
и једва смо се други дан могли измирити.

Од то доба оживило је нешто српство у Кар-
ловци. Баба Настин квартир певао је већ јуначке
народне песме и један се усудио, да се пријави
професору, да му декламује: Смрт Каице, војводе.
Професор се поплашио, ал је саслушао песму. Пе-
сма му се јако допала али није смео да рекне да
је лепа него примети само ћаку, да добро декла-
мује, само је одвише на неким местима ватрен, но
то је, вели, крив тај баба Настин квартир.

Али небеху баш сви ћаци баба Настини тако
ватрени Срби. Шта више беше међу њима и један
Мађарон. То беше син солгабирове из Мађарске Ка-
њиже.

Него баба Наста је имала и врло лепу младу
синовицу. (Паставиће се.)

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Важне једне новине немачке јављају, да је скупштина у
Србији наумила, да пошаље депутацију првome министру
Маривовићу, да му каже да он кнезу Милану однесе поруку
да народ жели, да се кнез што пре ожени и то да узме кћер
кнеза црногорског која има 15 година и коју руска царица
тако воле, да хоће да јој сву опрему за удадбу даде. Цар
руски је кум кнезу црногорском па неће бити чуда ако кума
кумче о сватови тако удари. Него говори се опет, да од тих
сватова неће бити ништа, јер томе, вели, стоји политика на
путу и то така о којој се говорити несме. Девојка, коју
кнезу Милану препоручују, то је кћи покојног кнеза Да-
нила, која с матером у Трсту и у Млетцима живи.

Кнез Горчаков био је пре негде у Берлину. Том прил-
ком, чује се, да му је један агенат руски, који је пропуто-
вао Босну и Херцеговину, предао писмено, у коме казује, шта
народ тамошњи о Аустро-Угарској мисли. То писмено јако
је поплашило турског заступника Аристархи Веја, и овај је
одмах сутра дан ишао Визмарку и питао га шта се хоће.
Визмарк му је одговорио: Нека Турска у Босни подиже до-
бре школе, нека пази на трговину и пољску радњу, као што
се то у Србији и у Аустријској-Хрватској чини, па нег се
неплаши за Босну.

О познатим трговачким уговорима ради се непрестано.
Скупштина у Београду ће одбор један одредити, који ће да
означи како би се могло погодити са страним силама, па ће
се по томе влада управљати. Турска се боји да велике силе

неначине уговоре са Романијом и Србијом Турској за леђи. Тога ради је Аристархи Веј био код Бизмарка онај исти дан кад је и за Босну питао, а Бизмарк му је одговорио, да се ни за то ништа не боји. Турска иште да Србија и Романија кад начине уговоре са страним државама, да тек онако обичаја ради заишту дозволу за то од Турске а дозвола је већ готова. Но ту је чвор и за то као да се тај посао толико и отеже. Србија и Романија доказују, да они по париском уговору имају право склапати трговачке уговоре а да Турску и не питају, а Турска каже, да није тако. —

Има већ месец дана од кад Турска прикуња војску у Босну и Херцеговину и на Србијанску границу. Сада је већ има тамо двојном толико колико је пре месец дана било у Сарајеву, у Сјеници, у Новој-Бјелини, у Вања-Луци, у Травнику, у Вихачу, и у Великом Зворнику свуда је војска умножена. У Херцеговину је дошло 5600 момака из Румелије. Редиза резерваша у Босни и Херцеговини има 12.000. Ови су добили од царевине сабље и пиштоље, а пушке стоје још у магацину. Осим тога наредно је велики везир, да спахије у земљи до 1. фебр. 1875. год. морају спремити две регименте коњаника, који ће добити карабине из Цариграда.

Цар кад је последњи пут био у Прагу рекао је пги ратстанку градоначелнику прашком видићемо се скоро, и сада се проноси глас, да ће цар у месецу фебруару ићи у Праг. Чеси се отуд по њих добру налају.

Цар кад је из Чешке у Гелеле у свој двор код Будима дошао одмах је позвао себи Шењеја. Шењеји је Мађар, који је мање претеран од других и вели, да треба штедња са свију страна а полагано да се корача напред. С тога се говори, да ће садашње министарство пасти и да ће Шењеј бити први министар. Садашње министарство пезна како ће земљи да помогне. Оно хоће да подиже порцију, али шта ће узети онде де ништа нема. Спустај, скидај и ово, што вучемо, и не да још товариш, више се са свију страна, а понајвише сами Мађари.

Руски престолонаследник био је 18. о. м. у Паризу.

Романи су изабрали владикју Мирона за митрополита.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Пензије за народне учитеље.) У министарству просвете ради се на томе, како би се могле установити пензије за народне учитеље. Предлог о томе поднеће се сабору можда још ове зиме.

— У Великом Ваваду умро је 14. о. м. у 64 год. барон Ст. Радивојевић, и сарањен је по православном обреду. Радивојевић је родом из Ст. Андрије. Ово је по свој прилици син славног јунака фелдмаршала Радивојевића, који је пре Радецког имао главну команду у Италији, где је карбонаре талијанске савладао. Имао је брата који је са четир компанији солдати у турским ратовима зауставио био код Томашевца читаву армаду турску. Шест до десет хиљада турака беше на његових 3—400 ударило. Царска војска би заклоњена а Радивојевић погибе како оно Сипјелић у Србији са своји соколови, те се и данас види код Томашевца спомен његове погибије и славе српске. Радивојевић је имао и брата Синесију, који беше архимандрит у Гретегу, кога је Стратимировић митрополит голио. Кућа Радивојевића беше православна и ни војник ни дипломата из ње није се своје вере одрекао. Како је дух православни у тој кући владао види се по томе што је једна женска из те куће врло лепо на клавиру херувику и друге црквене песме свирала. Стеван Радивојевић је на сваки начин последњи изданак те лозе.

(Један чешки економ) дао је за издржавање професора са укинуте Туроц Ст. Мартошке гимназије 150 фор. и понудио се, да држи код себе два професора са женом и децом докле год не нају другу службу. Чеси се сећају и своје браће од стрица а ми нехајемо ни за своју рођену. Кад су наши професори са гимназије новосадске неправедно гоњени, нико их се нехтеде сетити.

(У Будим-Пештанском народном позоришту) полупали су пре негде прзор и украли сво руво, од представе Бранковићеве. Није ли то коме у пркос? Тим нас неувредише. Камо среће да није ни било Бранковића!

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ НА КЊИГУ

О СУШТИНИ УСТАВА

ДВА ПРЕДАВАЊА И ДОДАТАК

од

ФЕРДИНАНДА ЛАСАЛА.

Сам тај писац (или предавач) говори о том предмету у првом свом предавању овако: „Свако вам то господо говори данас од јутра до мрака о уставу. У свима новинама, у свима друштвима, у свима крчмама је непрестано говор о уставу. Па опет, кад озбиљно ово питање ставим; шта је суштина, појам устава? бојим се да ће од свију ти, који тако и то говоре, редак се наћи, који би у стању био на ово задовољавајућа одговора дати.“

Та два предавања је Ласала држао у Берлину у једној грађанској окружној дружини 1862. године и додатак се састоји из његовог одговора на погрешна умовања о његовом предавању.

Зато баш што је овде разлагање о уставу у облику предавања и сувише, што је језик пишчев прост и леп, зато је то дело сватљиво и разумљиво, па и за самог почетника у разумевању књиге. — Дело је више пута издавано, ја сам га по трећем издању превео.

За карактерисање самога писца ево још нешто. Он сам о себи каже на једном месту ово: „Ја припадам као што вам је познато господо, партији чисте и одлучне демократије.“ Велики природњак Хумболд се о Ласалу изражавао као о врло ученом човеку, а феијални песник Хајне је овако писао: „Фархангу од Ензе: „Мој пријатељ г. Ласал, који ће вам ово писмо предати, то је млад човек одличног умнога дара; са најосновнијом ученошћу, најширим знањем, са највећим оштроумљем, које још нисам видио, са најбогатијим даром претстављања спојио је еперјичну вољу и вештину у делању, која ме до чуђења доводи.“

Стављам цену књизи на 25 нов. а. вред. и позивам своје пријатеље, и п ијатеље народне свести, да се живо заузму око скупљања претплате на ово дело. Скупљачима иде свака десета књига на дар. Рок претплати стављам до св. Николе, али ће књига и пре изаћи, ако се пре рока јави нужни број претплатника. Претплата нека се шаље управо на мене (као што доле стоји) а за Србију примаће претплату и Уредништво „Рада“ балканска улица бр. 22. у Београду. — Скупљаче молим да ми поред новца означе и број својих претплатника.

Молим поштоване наше листове да овај позив прештапају.

У Панчеву 5. новембра 1874.

Никола Марковић.
Pančevo (Banat.)